

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE
DE INADMISIBILITATE

a sesizării nr. 132g/2024

privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 475¹ alin. (3) și 476
alin. (1) lit. b) din Codul de procedură civilă

*(prezentarea probelor în cazul solicitării refuzului de a recunoaște și
de a executa hotărârea arbitrală străină)*

CHIȘINĂU

18 iunie 2024

Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Liuba ȘOVA, *președinte de ședință*,
nei Viorica PUICA,
dlui Nicolae ROȘCA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea nei Ludmila Chihai, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată la 7 iunie 2024,
Examinând admisibilitatea sesizării menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând la 18 iunie 2024, în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 475¹ alin. (3) și 476 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură civilă, ridicată de dl Anatolie Cristal, administrator al SRL „Ispan-Lux”, și de dl avocat Ruslan Petrov, în interesele SRL „Ispan-Lux”, parte în dosarul nr. 2-23148036-05-9-1810203-1/2023, pendinte la Curtea de Apel Cahul.

2. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost trimisă la Curtea Constituțională de un complet de judecători de la Curtea de Apel Cahul format din domnul Ion Dănăilă și doamnele Galina Vavrin și Natalia Bondarenco, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

ÎN FAPT

A. Circumstanțele litigiului principal

3. La 17 octombrie 2023, dl avocat Valeriu Cernei a formulat o cerere, în interesele Societății pe Acțiuni Private „Vesco”, referitoare la recunoașterea și la executarea hotărârii arbitrale a Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a Ucrainei din 19 iunie 2023, emisă în cauza de arbitraj nr. 45/2023. Prin această hotărâre arbitrală străină, între altele, s-a dispus încasarea din contul debitorului SRL „Ispan-Lux” în beneficiul Societății de Acțiuni Private „Vesco” a sumei de 66669,83 euro.

4. Prin Încheierea Curții de Apel Cahul din 25 octombrie 2023, cererea menționată mai sus a fost admisă spre examinare.

5. În ședința de judecată din 30 mai 2024, dl Anatolie Cristal, reprezentantul SRL „Ispan-Lux”, și dl avocat Ruslan Petrov au ridicat, în interesele SRL „Ispan-Lux”, excepția de neconstituționalitate a articolelor 475¹ alin. (3) și 476 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură civilă.

6. Printr-o încheiere din 30 mai 2024, Curtea de Apel Cahul a admis ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

B. Legislația pertinentă

7. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 20 Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.”

Articolul 23 Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„[...]

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

Articolul 26 Dreptul la apărare

„(1) Dreptul la apărare este garantat.

(2) Fiecare om are dreptul să reacționeze independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale.

[...]”

8. Prevederile relevante ale Codului de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003, sunt următoarele:

Articolul 475¹ Cererea de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine

„[...]

(3) La cererea de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine se anexează:

- a) originalul hotărârii arbitrale sau o copie de pe aceasta legalizată în modul stabilit;
- b) originalul convenției arbitrale sau o copie de pe aceasta legalizată în modul stabilit;
- c) adițional, în caz de necesitate, se va prezenta o declarație pe propria răspundere

privind faptul dacă și în ce măsură hotărârea arbitrală a fost executată.

[...]”

Articolul 476 Refuzul de a recunoaște și de a executa hotărârea arbitrală străină

„(1) Recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine pot fi refuzate numai la cererea părții împotriva căreia sunt invocate dacă această parte prezintă instanței de judecată probe doveditoare că:

[...]

b) partea împotriva căreia este emisă hotărârea nu a fost informată în modul corespunzător cu privire la desemnarea arbitrilor sau cu privire la procedura arbitrală ori, din alte motive, nu a putut să își prezinte mijloacele sale de apărare; sau
[...].”

9. Prevederile relevante ale Convenției de la New York cu privire la recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine din 10 iunie 1958, la care Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 87 din 10 iulie 1998 (în vigoare din 17 decembrie 1998), sunt următoarele:

Articolul V

„1. Recunoașterea și executarea sentinței nu vor fi refuzate, la cererea părții contra căreia ea este invocată, decât dacă aceasta face dovada în fața autorității competente a tarii unde recunoașterea și executarea sunt cerute:

[...]

b) că partea împotriva căreia este invocată sentința nu a fost informată în mod convenit despre desemnarea arbitrilor sau despre procedura de arbitraj, sau că i-a fost imposibil, pentru un alt motiv, să-și pună în valoare mijloacele sale de apărare; sau
[...].”

ÎN DREPT

A. Argumentele autorilor excepției de neconstituționalitate

10. Autorii sesizării menționează că articolul 476 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură civilă stabilește că dacă partea împotriva căreia este invocată hotărârea nu a fost informată în modul corespunzător despre desemnarea arbitrilor sau despre procedura arbitrală ori, din alte motive, nu a putut să-și prezinte mijloacele de apărare, există un motiv să se refuze recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine. Totodată, acest motiv de refuz poate fi examinat de instanța de judecată numai la cererea părții împotriva căreia este emisă hotărârea arbitrală, dacă aceasta îi prezintă instanței probe doveditoare că a avut loc viciul procedural menționat. În opinia autorilor sesizării, norma contestată instituie o obligație excesivă în sarcina debitorului, deoarece probarea motivului de refuz menționat îi revine părții împotriva căreia este emisă hotărârea arbitrală, astfel încalcându-i-se accesul liber la justiție și dreptul la apărare.

11. Totodată, autorii susțin că în cazul în care debitorul formulează în instanță o cerere prin care solicită refuzul recunoașterii și executării hotărârii arbitrale străine, invocând că în procedura arbitrală nu a fost informat în modul corespunzător pentru a-și putea prezenta mijloacele de apărare, și deoarece nu a primit nicio notificare în acest sens, acesta nu poate prezenta acte sau probe materiale care să demonstreze acest viciu procedural. Autorii pretind că prevederile contestate ar trebui să reglementeze noi reguli, potrivit cărora probarea motivului menționat să fie pusă în sarcina părții în favoarea căreia este emisă hotărârea arbitrală străină. La modul concret, autorii consideră că trebuie instituită obligația creditorului de a-i prezenta instanței de judecată actele care confirmă că partea împotriva căreia este emisă hotărârea arbitrală străină, chiar dacă nu a participat la proces, a fost înștiințată în modul corespunzător despre procedurile arbitrale.

12. În fine, în opinia autorilor sesizării, prevederile contestate sunt contrare articolelor 20, 23 și 26 din Constituție.

B. Aprecierea Curții

13. Examinând admisibilitatea sesizării privind excepția de neconstituționalitate, Curtea constată următoarele.

14. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a unor prevederi din Codul de procedură civilă, ține de competența Curții Constituționale.

15. Excepția de neconstituționalitate, ridicată de reprezentanții părții într-un proces din fața instanței de judecată, este formulată de subiectul căruia i s-a acordat acest drept, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

16. Cu referire la obiectul excepției de neconstituționalitate, Curtea observă că, deși autorii acesteia au indicat articolele 475¹ alin. (3) și 476 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură civilă, în realitate criticile lor se referă doar la articolul 476 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură civilă. Prin urmare, Curtea reține spre examinare aceste prevederi. Totodată, Curtea menționează că prevederile articolului 476 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură civilă nu au făcut anterior obiect al controlului de constituționalitate.

17. Curtea reține că excepția de neconstituționalitate a fost ridicată într-o cauză civilă care are ca obiect o cerere referitoare la recunoașterea și la executarea unei hotărâri arbitrale străine (a se vedea §§ 3-4 de mai sus). Prin urmare, Curtea admite că prevederile contestate ar putea fi aplicate la examinarea cauzei.

18. Curtea notează că o altă condiție obligatorie pentru ca excepția de neconstituționalitate să poată fi examinată în fond este incidența unui drept fundamental. Astfel, Curtea va analiza, prin prisma argumentelor autorilor sesizării, dacă textul contestat reprezintă o ingerință într-un drept fundamental.

19. Autorii sesizării au susținut că prevederile contestate sunt contrare articolelor 20 (*accesul liber la justiție*), 23 (*dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle*) și 26 (*dreptul la apărare*) din Constituție.

20. Cu referire la incidența articolului 23 din Constituție, Curtea reiterează că acest articol nu are o aplicare de sine stătătoare. Pentru a putea fi invocat standardul calității legii, trebuie să existe o ingerință într-un drept fundamental. În jurisprudența sa, Curtea a stabilit că problema calității unei legi nu reprezintă o problemă de constituționalitate atât timp cât nu este afectat un drept fundamental (a se vedea DCC nr. 107 din 29 august 2023, § 19; DCC nr. 45 din 14 mai 2024, § 21).

21. Cu referire la incidența articolelor 20 și 26 din Constituție, autorii excepției pretind că norma contestată instituie o obligație excesivă atunci când stabilește că sarcina probării faptului că partea nu a fost informată în modul corespunzător despre desemnarea arbitrilor ori despre procedura arbitrală sau din orice alt motiv justificat nu a putut să prezinte explicații îi

revine părții împotriva căreia este invocată hotărârea arbitrală străină. Curtea nu poate reține aceste critici din următoarele considerente.

22. Curtea observă că, potrivit articolului 476 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură civilă, recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine pot fi refuzate numai la cererea părții împotriva căreia este emisă hotărârea, dacă aceasta prezintă instanței de judecată probe doveditoare că nu a fost informată în modul corespunzător cu privire la desemnarea arbitrului sau cu privire la procedura arbitrală ori, din alte motive, nu a putut să-și prezinte mijloacele de apărare.

23. Totodată, prevederile contestate sunt în concordanță cu Convenția pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, semnată la New York, la 10 iunie 1958, la care Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 87 din 10 iulie 1998, iar din 17 decembrie 1998 aceasta a intrat în vigoare pentru Republica Moldova. Astfel, potrivit prevederilor articolului V pct. (1) lit. (b) din Convenția de la New York, constituie motiv pentru a refuza recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine dacă partea împotriva căreia este invocată hotărârea arbitrală străină nu a avut posibilitatea sau, cel puțin o șansă rezonabilă, să-și prezinte mijloacele sale de apărare din cauză că: (i) nu a fost informată în modul corespunzător despre desemnarea arbitrilor sau despre procedura arbitrală sau (ii) a fost în imposibilitate de a-și prezenta cazul din alt motiv justificat. Iar sarcina probei, în acest caz, revine pârâtului, adică părții care se opune recunoașterii și încuviințării executării hotărârii arbitrale străine care o vizează.

24. În conformitate cu articolul V pct. (1) lit (b) din Convenția de la New York, prevederile contestate urmăresc să asigure dreptul procesual al părților, în special al debitorului, de a fi audiate în cadrul unei proceduri arbitrale străine care să îndeplinească exigențele minime ale unui proces echitabil. Exigențele minime ale unui proces echitabil de arbitraj sunt definite de Ghidul CIAC pentru interpretarea Convenției de la New York¹ și includ „informarea adecvată, o ședință în cursul căreia probele să poată fi prezentate și o decizie imparțială a arbitrului”. Dacă o parte a procesului arbitral a participat în mod activ la arbitraj, aceasta nu va putea invoca, ulterior, faptul că nu a fost informată în modul corespunzător. Dimpotrivă, în procedurile în care pârâtul/debitorul lipsește, dovada informării prezintă o importanță particulară în toate etapele procedurii respective, inclusiv în cea de recunoaștere și de executare a hotărârii arbitrale străine de către instanțele naționale (a se vedea punctele IV.2.1 și IV.2.2 din Ghid).

25. Curtea are în vedere că procedura arbitrală internațională trebuie să le asigure părților, sub sancțiunea nulității hotărârii arbitrale, egalitatea de tratament, respectarea dreptului la apărare și a principiului contradictorialității. Chiar dacă părțile stabilesc prin convenție reguli de procedură arbitrală, acestea urmează să țină cont și de normele procedurale imperative.

¹ https://cdn.arbitration-icca.org/s3fs-public/document/media_document/icca_guide_nyc_romanian.pdf

26. În cazurile de arbitraj, arbitrii și reclamantul din procedura arbitrală trebuie să facă tot posibilul în mod rezonabil pentru a aduce la cunoștința părâtului/debitorului existența arbitrajului și constituirea tribunalului arbitral și să anexeze la dosar dovezi ale eforturilor astfel depuse. În caz contrar, executarea unei hotărâri arbitrale pronunțată fără înștiințarea în modul corespunzător a părților despre procedura arbitrală poate fi refuzată. De exemplu, în cauza *Högsta Domstolen* din 16 aprilie 2010², Curtea Supremă din Suedia a refuzat cererea de executare a unei hotărâri arbitrale străine, considerând că arbitrii au ignorat faptul că comunicările efectuate la fosta adresă a părții suedeze au fost returnate fără să fi fost livrate și, în consecință, nu au fost întrunite condițiile înștiințării părților în modul corespunzător.

27. Pe baza prevederilor contestate, recunoașterea sau executarea hotărârii arbitrale străine poate fi respinsă de instanța de judecată dacă partea împotriva căreia hotărârea arbitrală este invocată probează existența faptului că nu a fost informată în modul corespunzător cu privire la desemnarea arbitrilor sau cu privire la procedura arbitrală ori a fost în imposibilitate de a-și valorifica propria apărare în procesul arbitral respectiv.

28. Curtea notează că motivele din articolul 476 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură civilă pe baza cărora se refuză recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine vizează un viciu de procedură manifestat prin lipsa de informare corespunzătoare a debitorului despre procedura arbitrală și, deoarece urmăresc să protejeze drepturile procesuale ale părții împotriva căreia este emisă hotărârea arbitrală străină, respectiv, pot fi invocate și probate doar de această parte.

29. Ceea ce trebuie dovedit este că partea care se opune recunoașterii și executării hotărârii arbitrale străine a fost, într-o anumită măsură, privată de dreptul de a prezenta mijloacele sale de apărare și, în consecință, de dreptul de a-i fi examinată și judecată cauza de către tribunalul arbitral. Prin urmare, norma contestată nu obligă debitorul să depună referință cu obiecții împotriva hotărârii arbitrale străine a cărei executare se solicită, însă este în interesul acestuia să invoce viciu de procedură, dacă îi este încălcat dreptul la apărare, și să prezinte probe care l-ar avantaja.

30. Prin urmare, prevederile contestate nu îngăduiesc accesul liber la justiție al părții împotriva căreia este emisă hotărârea arbitrală străină, de vreme ce, urmărind să asigure drepturile procesuale ale debitorului, acestea îi permit debitorului să se opună recunoașterii și executării unei hotărâri arbitrale străine emise în urma unui proces arbitral despre care nu a fost înștiințat în modul corespunzător și, din această cauză, a fost în imposibilitate să-și valorifice mijloacele sale de apărare.

31. Din aceleași considerente, Curtea nu poate reține nici criticile invocate referitoare la omisiunea de a reglementa obligația părții care cere recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine de a prezenta acte doveditoare că cealaltă parte a procesului a fost informată în modul corespunzător despre procedura arbitrală, de vreme ce această obligație îi revine părții care se opune recunoașterii și executării hotărârii arbitrale.

² Suedia: *Högsta Domstolen*, 16 aprilie 2010 (Lenmorniprojekt OAO v. Arne Larsson & Partner Leasing Aktiebolag) Yearbook XXXV (2010), pp. 456-457 (Sweden no. 7).

32. Referitor la criticile care pretind că, în cazul în care partea împotriva căreia este emisă hotărârea arbitrală străină se va opune recunoașterii hotărârii pentru că nu a fost înștiințată în modul corespunzător despre procedura arbitrală, aceasta va fi în imposibilitate să prezinte instanței de judecată probe (scrisori sau alte forme de comunicare) pentru a demonstra motivul legal, din lipsa acestor acte, Curtea reține următoarele. Articolul 476 alin. (1) din Codul de procedură civilă nu precizează ce fel de probe trebuie prezentate. Noțiunea de „probe” din acest articol include și analiza juridică, argumentele deduse din explicațiile pe care trebuie să le prezinte un debitor pentru justificarea cererii sale.

33. În cazul în care, în cadrul soluționării chestiunii privind încuviințarea executării silită, instanța de judecată are dubii privind legalitatea procedurală a hotărârii arbitrale străine, ea poate (i) solicita explicații celui care solicită recunoașterea și executarea silită a hotărârii arbitrale străine, (ii) poate interoga debitorul referitor la conținutul cererii de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine și, în caz de necesitate, (iii) poate cere explicații arbitrajului care a emis hotărârea (a se vedea articolul 475² alineatele (1), (3) și (4) din Codul de procedură civilă).

34. Astfel, pentru că nu există vreo ingerință în drepturile fundamentale invocate de autorii sesizării, Curtea notează că nici articolul 23 din Constituție nu este incident.

35. Prin urmare, pe baza celor menționate *supra*, Curtea constată că sesizarea privind excepția de neconstituționalitate nu întrunește condițiile de admisibilitate și nu poate fi acceptată pentru examinare în fond.

Din aceste motive, pe baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g), 140 alin. (2) din Constituție, 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

DECIDE:

1. *Se declară inadmisibilă* sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 475¹ alin. (3) și 476 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură civilă, ridicată de dl Anatolie Cristal, administrator al SRL „Ispan-Lux”, și de dl avocat Ruslan Petrov, în interesele SRL „Ispan-Lux”, parte în dosarul nr. 2-23148036-05-9-1810203-1/2023, pendinte la Curtea de Apel Cahul.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte de ședință

Liuba ȘOVA

*Chișinău, 18 iunie 2024
DCC nr. 72
Dosarul nr. 132g/2024*